

6. Howes C. Teacher characteristics and effective teaching in child care: Findings from the National Child Care Staffing study / C. Howes, M. Whitebook, D. Phillips // *Creating a Qualified Preschool Teaching Workforce: [Child & Youth Care Forum]*. – 1992. – Part I. – № 21. – P. 399–414.

РЕЗЮМЕ

Н. И. Мельник. Формирование профессиональной компетентности будущих специалистов дошкольного образования в США и Германии как условие творческой самореализации в профессиональной деятельности.

В статье изучено проблему формирования профессиональной компетентности будущих специалистов дошкольного образования в США и Германии; проанализировано подходы к организации профессиональной подготовки педагогов; дифференцировано компоненты профессиональной компетентности будущих работников дошкольного образования, которые определены ведущими американскими и германскими учеными; обосновано условия творческой самореализации будущих специалистов дошкольного образования в практической профессиональной деятельности с учетом передового педагогического опыта развитых стран мира.

Ключевые слова: формирования профессиональной компетентности, условия творческой самореализации, профессиональная подготовка специалистов дошкольного образования.

SUMMARY

N. Melnyk. Preschool teacher's professional competency formation in USA and Germany as the main condition of creative self-realization in the professional activity.

The problem of Preschool teacher's professional competency formation in USA and Germany is analyzed in the article. Different approaches to the process of professional teachers' preparation organization are analysed by the author; components of future preschool teachers' professional competency that proved by American and German scientists are distinguished in the issue; conditions of creative self-realization in the process of professional activity are argued in the given article.

Key words: professional competency formation, conditions of creative self-realization, Preschool teacher's professional preparation.

УДК 378.461:37.015(477)

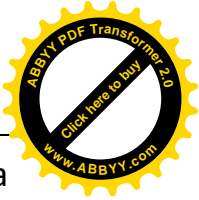
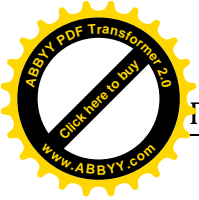
Л. І. Орехова

Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К. Д. Ушинського, (м.Одеса)

МОВЛЕННЄВА КУЛЬТУРА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА У ДОСЛІДЖЕННЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ЛІНГВОДИДАКТІВ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТОЛІТТЯ

У статті розглядається модель мовнотворчої особистості вчителя в дослідженнях вітчизняних лінгводидактів. Зважаючи на публічність педагогічної професії, учитель школи й викладач вищого навчального закладу є носіями елітарної мовленнєвої культури, яка повинна бути зразком для учнів і мовленнєвим ідеалом у їх самостійній мовленнєвотворчій діяльності.

Ключові слова: мовленнєва культура, творчий розвиток педагога, риторична особистість, творча самореалізація, педагогічний досвід.

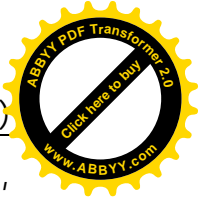
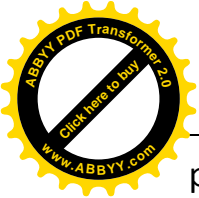

Постановка проблеми. Модернізація різних галузей освіти та інтеграція України у світову систему вищої освіти зажадали переосмислення основних напрямів професійної підготовки педагогічних кадрів. На цей час пріоритетним напрямком в освіті стає розвиток і виховання творчої особистості, здатної до самореалізації у швидко мінливих соціально-економічних умовах.

З погляду має бути орієнтовано на творчу самореалізацію особистості. Ця вимога цілком закономірна, оскільки самореалізація є внутрішньою умовою, рушійною силою й мотивом здійснення предметних і соціальних перетворень людини. Таким чином, головною метою освіти стає формування професійно і соціально компетентної особистості, здатної до творчості і самовизначення в умовах мінливого світу, що володіє розвиненим почуттям відповідальності й прагнення до творення. Основною метою державної політики в галузі вищої освіти є створення умов для розвитку висококультурної особистості та творчої самореалізації кожного громадянина України, оновлення змісту освіти й організації навчально-виховного процесу відповідно до європейських і світових стандартів. Саме тому посилюються вимоги до викладача вищого навчального закладу, який відіграє провідну роль у реалізації актуальних завдань освітньої сфери.

Сучасна система підготовки викладачів орієнтована виключно на розвиток професійних умінь і навичок. Поза увагою залишається формування педагогічної культури майбутніх викладачів вищого навчального закладу. Педагогічна культура є частиною загальнолюдської культури. У ній найбільш повно відображені духовні та матеріальні цінності освіти й виховання, способи творчої педагогічної діяльності, необхідні для здійснення освітньо-виховного процесу. Отже, реальні потреби вищої й загальноосвітньої школи зумовлюють підвищення інтересу науковців до проблеми педагогічної культури.

Аналіз актуальних досліджень. В історико-педагогічній, періодичній та публіцистичній літературі цю тему розкрито відомими педагогами і громадськими діячами як того часу, так і сучасності. У методологічній основі вивчали педагогічні проблеми В. П. Зінченко, І. Ф. Ісаєв, В. А. Караковський, О. Сухомлинська та ін; концепції професійно-педагогічної культури – Е. Т. Ардашірова, В. Л. Бенін, Є. Н. Шиянов, яка визначає ідею суб'єктивного розвитку особистості вчителя в процесі творчої самореалізації індивідуально-психологічних, інтелектуальних сил і здібностей як провідного напрямку психолого-педагогічних досліджень; у культурологічному – значний внесок у

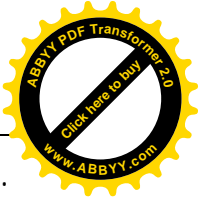
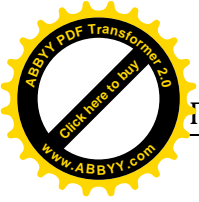
розробку культурологічного підходу в педагогіці внесли Є. В. Бондаревська, І. Ф. Ісаєв, В. А. Сластьонін, та ін; у діалогічному, в основі якого закладені теорії педагогічного спілкування видатних вітчизняних педагогів І. Огієнка, С. Русової, К. Д. Ушинського, М. О. Корфа, М. М. Бекетова, С. І. Миропольського, М. І. Павлика, І. Я. Франка, А. С. Макаренка, В. Сухомлинського; дослідження різних видів спілкування і «суб'єкт-суб'єктних» відносин у процесі навчання як необхідної умови самореалізації педагога (І. А. Зимня, Є. І. Ільїн, М. С. Каган, Ю. В. Сенько та ін); індивідуально-творчому, що розробляється В.І. Андрєєвим, В.І. Загвязінським.

У сучасній літературі, присвяченій педагогіці вищої школи, значна частина публікацій стосується проблем педагогічної культури в цілому, і значно менше уваги приділяється проблемі мовленнєвої культури педагога.

Мета статті – проаналізувати дослідження вітчизняних лінгводидактів кінця XIX – поч. XX століть, що стосуються формування мовленнєвої культури, творчого розвитку педагога вищої школи, студента як майбутнього педагога, і можливі шляхи їх вирішення у

Виклад основного матеріалу. Потреба у формуванні ідеалу вчителя-ритора й підготовці його сьогодні у вищих навчальних закладах пояснюється багатьма причинами як суспільного, державного характеру, так і вузькопрофесійного. По-перше, тим, що «в українському суспільстві нині поширюється сучасний американський риторичний ідеал, чужий слов'янській культурі, зокрема українській, яка завжди мала міцні традиції успадкування еллінської античної культури»[3]. По-друге, українське суспільство не звільнилося й від тоталітарного риторичного ідеалу. По-третє, низьким загальним рівнем мовленнєвої культури в суспільстві. По-четверте, зразок мовлення й мовленнєвої поведінки педагога повинен забезпечити його вихованця і гарними знаннями, і вмінням поводитися в суспільстві.

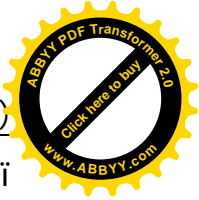
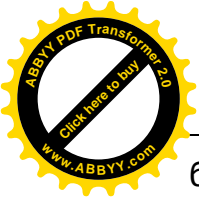
Велика увага має приділятися вивченню рідної мови. Не втратили актуальності сьогодні думки І. Огієнка щодо мовної освіти педагога: «Кожний учитель – якого б фаху він не був – мусить досконало знати свою соборну літературну мову й вимову та соборний правопис. Не вільно вчителю виправдувати свого незнання рідної мови нефаховістю» [1, с. 130]. Виправданою і в сучасній освітній системі є вимога до викладачів усіх предметів «говорити тільки взірцевою рідною літературною мовою й вимовою, щоб власним прикладом впливати на учнів і на оточення, ... і завжди звертати пильну увагу, щоб на їхніх годинах панувала чиста літературна мова». Подібні вимоги сприяють формуванню мовної культури студентів.

Педагог вищої школи є включеним в соціальну структуру суспільства. Його роль у формуванні свідомого громадянина, гармонійної особистості є надзвичайно великою. Хоча особистість значною мірою формується у школі, проте в процесі навчання у вищому навчальному закладі людина здатна трансформувати свою особистість, прагнути до самовдосконалення і розширення власного світогляду.

Актуальними на наш час є ідеї видатного педагога Софії Русової, її три аспекти у націоналізації школи: народна словесність, мистецька й музична творчість. Слово народне, народні мистецькі вироби, спів – усе це «дає психічне задоволення учням, сприяє вільному розвиткові їх духовних сил» [3, с. 295]. Підвалинами націоналізації школи Русова вважає націоналізацію самих засобів навчання й виховання: рідна мова викладу і зміна програм тих предметів, «які дають найбільш громадської національної свідомості – історію і географію рідного краю і народне мистецтво – музика, співи, орнамент» [3, с. 296]. Власне, як бачимо, йдеться про українізацію змісту освіти, що актуально сьогодні також. І ще один аспект – «гармонійне освітлення всього рідного оточення учнів, щоб вони якомога краще вчилися свідомо ставитися і до природи своєї місцевості, і до своєї історичної минувшини» [3, с. 296]. А що ця любов до свого краю дасть? Русова відповідає таким чином: «Навчаючись любити і свідомо ставитися до свого люду, до свого краю, ми разом з цим навчаємося шанувати і других людей, що живуть поруч з нами, закладати з ними певні товариські зносини. Культурно, педагогічно поставлена національна школа ніколи не приводить ані до обмеженого безпросвітнього шовінізму, ані до людоджерства. Вона викликає свідоме відношення і до своєї людності, і до чужих, вона пробуджує зацікавлення в учнях і це зацікавлення тягне їх знати щодалі ширший обрій, ставати свідомими діячами у всесвітньому культурному житті всіх народів-братів» [3, с. 296]. Або такі слова: «...вільна національна школа для виховання вільної, свідомої, дужої нації» [3, с. 297].

А в статті «Нова школа», що була надрукована 1917 р. в журналі «Українська школа» читаємо: « На Україні рідна мова – українська; нею й повинно вести активними творчими силами учнів» [4, с. 209]. Уся атмосфера повинна сприяти національному пробудженню учнів, пише Русова. «Хай навкруги учня будуть речі рідні, щоб він в них кохався, привчався любити все рідне, присвячувати йому всі сили свого духа й тіла. Любов до рідної країни – се перший найкращий крок до широкої вселюдської гуманності, пошана до людей – се вияв самоповаги й

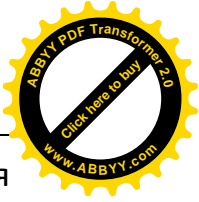
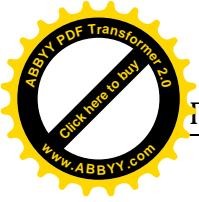
бажання собі й другим волі та незалежності. Хай на стіні нашої майбутньої рідної школи висить портрет великого апостола правди й науки – Тараса Шевченка, на вікнах стоять квіти, на стінах рушники з рідним вишиванням, хай у вікна тішать погляд рідні дерева й квіти» [4, с. 218]. Школа має бути гуманна, активно творча.

Досліджуючи творчий шлях видатних українських митців, Русова робить висновки слідом за ними про те, що обов'язок кожної людини – пізнати самого себе, а знання та щастя – це мета життя, але щастя не як пишне матеріальне забезпечення, а як внутрішнє задоволення. «Кожний мусить знати народ і в своєму народі пізнати себе самого. Чи ти німець, чи ти українець, якщо визнаєш себе німцем, то й «німечествуй», так сказав Скворода ще в кінці XVI ст., коли українці соромилися звати себе українцями, а росіяни лізли в французи» [5, с. 64]. Ці думки висловила Русова в роки розбудови молоді держави у книзі «Дошкільне виховання» (Катеринослав, 1918).

Український філософ П. Д. Юркевич педагогічну частину свого вчення бачить частиною плану побудови людського суспільства на засадах Істини, Добра, Краси, Гармонії. Це відчувається й у визначенні вимог до педагога. Фігура педагога, за П. Д. Юркевичем, притаманна як шкільному вчителю, так і викладачу вищого навчального закладу. Юркевич визначав університет як місце, яке має бути взірцем і рушійною силою у формуванні культурної і гармонійної особистості. На думку філософа, викладач повинен бути авторитетною і цілком щирою людиною; повинен викликати у вихованців любов до досконалості дій; переконувати тільки в тому, в чому сам переконаний; не потрібно бути швидким на поради, а мати велику моральну силу, щоб, даючи поради, бути цілком правдивим і говорити все по совісті, спонукати студентів до творчого пошуку й розвитку.

Представники вітчизняної гуманістичної педагогіки другої половини XIX ст. В. Короленко, М. Коцюбинський, М. Пирогов, І. Франко визначали потребу розвитку самостійності, творчої активності учнів у навчальному й виховних процесах. К. Ушинський наголошував, що при налагодженій роботі навчального закладу відбувається активізація потенційних можливостей особистості, відбувається розширення меж її розумових, моральних та фізичних сил, кінцевим результатом є повноцінний розвиток.

В. Сухомлинський особливого значення надавав роботі над собою, ототожнюючи поняття «творчість» і «самовизначення». Особистість як система складається з чисельності сутнісних сил, звідси – чисельність шляхів її самореалізації. Але ця кількість обмежена, і відокремлення можливих шляхів є запорукою ефективної самореалізації особистості.

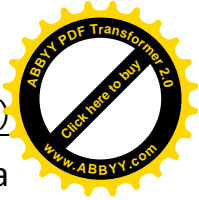
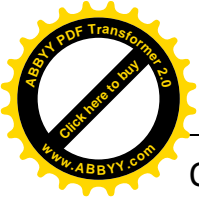
Іван Семенович Нечуй-Левицький вважав головними рисами учителя ерудованість, повагу до учнів, високу культуру мовлення і поведінки, бажання розвивати у вихованців самостійність мислення, творчість, національну свідомість, самореалізовуватися і постійно самоудосконалюватися.

Видатний педагог К.Д. Ушинський був упевнений, що педагогічна діяльність потребує постійного натхнення і великої уваги суспільства, без підтримки якого педагога поринуть у механічну рутину своєї роботи. Більш того, «при існуванні педагогічної літератури кожен вихователь має змогу не обмежуватися тісним колом своєї плодovитої діяльності. Його досвід, думка, яку він виробив у своїй практиці, нове питання, що зародилося в його голові, – все це не залишається в межах його школи..., а може викликати гаряче співчуття, знайти захисників і перейти в дійсність... в широких межах громадської освіти цілої держави» [1, с. 9].

З погляду національного виховання Борисом Грінченком розглядаються культурологічні, гуманітарні, креативні підходи до формування особистості. Навчально-виховний процес, із позицій Б. Грінченка, є частиною духовного життя суспільства, яке передбачає трансляцію і подальший розвиток особливої національної та загальнолюдської, мовленнєвої культури, широкого наукового знання про світ і про людину.

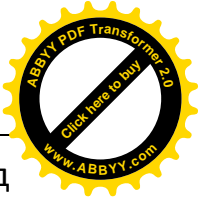
Для реалізації процесу навчання студентів у повному обсязі перш за все необхідно забезпечити належний рівень підготовки викладацького персоналу, у зв'язку з чим необхідно дбати про можливість навчання самих педагогів. Він займав чітку позицію щодо необхідності та доцільності створення і розширення матеріальної та науково-методичної бази для підготовки спеціалістів у галузі педагогіки та виховної діяльності. Б. Грінченко в своїх наукових працях та на сторінках періодичних видань неодноразово звертав увагу на основні проблеми та завдання професійної підготовки вчителів. Одним з методів вирішення питання щодо підвищення рівня підготовки вчителів, Б. Грінченко пропонував проведення спеціалізованих педагогічних курсів, але, як поборник систематичності в будь-якому виді навчальної діяльності, педагог наголошував, що такі курси повинні бути регулярними, мати чітку тематичну спрямованість, повинні відповідати загальнодержавній програмі підготовки вчителів, логічним продовженням такого висновку було створення Б. Грінченком програми підготовки вчителів.

З позицій гуманізму, загальнолюдських цінностей, витоки яких лежать в українській духовності, розглядає педагога у своїх працях В. О. Сухомлинський. Узагальнюючи багаторічний власний досвід та досвід колег, учений-педагог поступово формує образ «справжнього педагога».

Одним з обов'язкових умінь, необхідних кожному вчителю, вихователю, а також викладачу незалежно від фаху, В. О. Сухомлинський вважає «мистецтво говорити». Справжній педагог «повинен досконало володіти виховними засобами мудрого слова». На думку педагога слабкість «багатьох учителів у тому, що слова їх не доходять до тих, до кого вони звернені» [1, с. 49]. Ця проблема є надзвичайно актуальною і сьогодні. В. О. Сухомлинський писав: «Хороший учитель – це людина, що добре знає науку, на основі якої побудований предмет, котрий він викладає, закохана в цю науку, знає її горизонт – найновіші відкриття, дослідження, досягнення» [1, с. 49]. Тому, якщо викладач не є зацікавленим і захопленим своїм предметом, то навряд чи варто чекати зацікавленості цим предметом від студентів.

Актуальними є поради В. О. Сухомлинського «відточувати слово»; уникати марнослів'я, яке «розбещує душу людини», духовно роззброює її; виховувати у своїх вихованців «непримиренність і нетерпимість до балаканини, порожнього красномовства, тріскучої фрази»; намагатися, щоб «думка й слово одухотворялися ділом» [1]. У багатогранній спадщині вченого одне з чільних місць посідає розгляд актуальних проблем культури мови. Учитель-словесник за фахом, знавець багатьох мов – української, російської, німецької, французької, болгарської, чеської, польської, словацької, учений-педагог за покликанням, поет і літератор за вдачею, В. О. Сухомлинський, природно, не міг стояти осторонь від актуальних проблем лінгвістики. Та не тільки цим зумовлювався постійний і глибокий його інтерес до мови. Василь Олександрович бачив у мові могутній фактор становлення всебічно розвиненої особистості, дійовий засіб духовного зростання нашого суспільства. З розвитком мови, оволодінням нею він нерозривно пов'язував розвиток розуму, формування найтонших рис духовного обличчя людини. «Мовна культура, – за словами В. О. Сухомлинського, – це живодайний корінь культури розумової, усього розумового виховання, високої, справжньої інтелектуальності. Завдяки мові людині стають доступні найрізноманітніші джерела, що живлять емоційну, інтелектуальну й вольову сферу її духовного життя. У мові відбивається ідейна спрямованість духовного життя людини, слово містить у собі невичерпні можливості для впливу на її світоглядну сферу» [1]. Як бачимо, у становлення культури мови Василь Олександрович Сухомлинський вкладав широкий зміст і не зводив його лише до вузько практичної мети живого спілкування. Такий підхід до трактування ролі культури слова у житті людини впливає з широти функцій самої мови. Величезну суспільну роль мови важко переоцінити. «Адже із думки і слова, – пише вчений, – почалося становлення людини; мисль, втілена в

слово, підняла нас над природою, над усіма речами й явищами, над епохами й століттями. Слово ввібрало в себе найтонші порухи наших почуттів; у ньому закарбувалася душа, звичаї, традиції, радості й болі народу – всі його духовні цінності, творені століттями» [1].

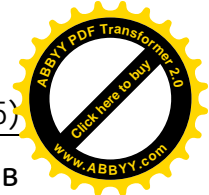
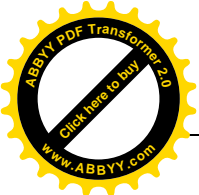
С. Х. Чавдаров звертає увагу, що чільне місце у самоудосконаленні й мовній культурі викладача має відводитися роботі над словом, удосконаленню граматичних умінь, а також збагаченню словникового запасу новими словами, попередженню й усуненню лексичних жаргонізмів, діалектних і просторічних слів.

Від рівня мовленнєвої культури залежить як імідж, так і авторитет викладача. У сучасному світі інформація дуже швидко оновлюється, сама мова розширюється проникненням у неї іншомовних термінів, тому викладач має постійно збагачувати свій словниковий запас. Особливо важливою є вдосконалення педагогом своїх комунікативних навичок. Одного досвіду тут замало. Оволодіння педагогом високою культурою педагогічного спілкування потребує глибокого і всебічного вивчення психології спілкування. Література з психології спілкування постійно оновлюється і пропонує ефективні моделі розвитку комунікативних здібностей. Окрім того удосконалення мовної культури викладача потребує постійної, регулярної інтелектуальної і моральної підготовки.

Творча самореалізація супроводжується розвитком внутрішнього світу людини, його креативних, когнітивних, організаційно-діяльнісних і методологічних якостей, а творчої продукцією виступають: по-перше, матеріалізування результатів діяльності студента, майбутнього вчителя, у вигляді оригінальної ідеї, сценарію і т.п., по-друге, зміни особистих якостей студента, природно розвиваються в процесі професійної підготовки.

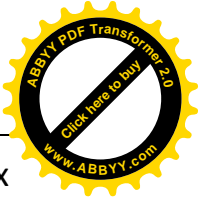
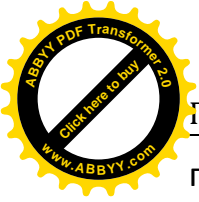
На думку А. Макаренка, одним із головних компонентів професійної майстерності є комунікативний, що включає вміння ясно й чітко викладати думки, переконувати, аргументувати, будувати докази, аналізувати, висловлювати судження, передавати раціональну й емоційну інформацію, установлювати міжособистісні зв'язки, узгоджувати свої дії з діями колег, вибирати оптимальний стиль спілкування в різних ділових ситуаціях, організувати і підтримувати діалог. Розглядаючи колектив, А. Макаренко наголошував, що за відповідних умов відбувається реалізація творчого потенціалу особистості.

В. Моляко наголошує, що особистість самостійно діє в житті й досягає при цьому суттєвого розумового розвитку і професійного рівня майстерності, усвідомлює свою відповідальність перед собою, колективом і суспільством.

Педагогічне навчання передбачає співпрацю особистості в досягненні нею вершин професійної майстерності, особистішу самореалізацію, розвитку її творчого потенціалу.

В умовах модернізації вищої освіти триває пошук парадигми навчання, що відповідала б новим умовам і світовим стандартам. Тому очевидною є необхідність створення науково-гуманістичної системи навчання, обов'язковим компонентом якої має бути мовленнєва культура, володіння основами успішної комунікації. Формування комунікативно-риторичної компетенції спеціалістів для сфери підвищеної мовленнєвої відповідальності, тобто майбутньої еліти суспільства, необхідно вибудовувати концептуально й системно. Отже, серед багатьох названих підходів і уявлень про сучасного ідеального педагога помітно виділяється ще одна грань – педагог як особистість риторична. Вищою формою вираження мовленнєвої (комунікативної) й риторичної особистостей буде їх реалізація згідно з вимогами, що висуваються ідеальній мовленнєвій поведінці. Відповідно, вищою формою вираження мовленнєвої (комунікативної) особистості є мовленнєвий (комунікативний) ідеал, а риторичної – риторичний ідеал. Під мовленнєвим, чи комунікативним, ідеалом ми розуміємо ідеальний зразок мовленнєвої поведінки особистості, що склалася для інституційного типу дискурсу (педагогічний, медичний, політичний та ін.). Мовленнєвий ідеал є певним уявленням мовленнєвої особистості про те, чому саме вона повинна відповідати в суспільних оцінках і уявленнях. Велике значення для процесу підготовки сучасного вчителя мають, на наш погляд, античні риторичні традиції, давньоукраїнський ідеал мовленнєвої поведінки, кращі риторичні зразки публічних виступів педагогів, учених, духовенства, надбання сучасних риторичних шкіл тощо. Заслуговує на увагу підхід А. К. Михальської до поняття риторичного ідеалу як ключового феномена з культурологічної точки зору, концептуальне бачення підготовки педагога-оратора, представлене у працях Г. М. Сагач; змістове наповнення поняття «риторичний ідеал» у дослідженні М. С. Хлебникової, основні вимоги до промовців, розроблені українськими вченими (Л. І. Мацько, О. М. Мацько) тощо. Модель мовно-риторичної особистості вчителя ми розглядаємо не як певний шаблон, під який потрібно підганяти всіх, хто оволодіває цією спеціальністю, а як зразок, еталон, до якого потрібно прагнути. Необхідно зауважити, що модель спеціаліста повинна містити насамперед обов'язкові компоненти, тобто такі якості особистості, без яких не може відбутися спеціаліст. У складі такої моделі невід'ємним компонентом

повинна бути професіограма оратора, тобто характеристика «професійних якостей, природних даних оратора, набір необхідних і достатніх якостей особистості, навичок, знань і умінь» [3, с. 348].

Висновки. Одже, риторичні знання і вміння, досконале володіння мовленнєвою стратегією і тактикою, уміння керувати комунікативним процесом і здійснювати бажаний вплив на учнівську аудиторію сприятимуть оптимізації й ефективності навчального процесу, посиленню пізнавального інтересу до будь-якої проблеми, розвитку творчого потенціалу, значно полегшать процес адаптації молодого педагога в колективі тощо. Зважаючи на публічність педагогічної професії, учитель школи й викладач вищого навчального закладу є носіями елітарної мовленнєвої культури, яка повинна бути зразком для учнів і мовленнєвим ідеалом у їх самостійній мовленнєтворчій діяльності. Як свідчить аналіз багатовікового досвіду, на процес формування ідеалу сучасного вчителя впливають культурно-історичні традиції, педагогічний досвід, процеси реформування й модернізації освітньої галузі, запити суспільства. Таким чином, сучасний педагог має бути громадянином-патріотом, мовною особистістю елітарного типу, професіоналом, творчим, самореалізованим, гарним оратором, освіченою сучасною людиною.

ЛІТЕРАТУРА

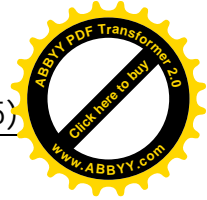
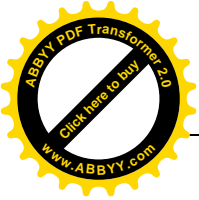
1. Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX – XX ст.): Хрестоматія / Упоряд.: Л. Д. Березівська. – К.: Науковий світ, 2003. – 418 с.
2. Мацько Л.І. Риторика : навч. посіб. / Л. І. Мацько, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 311 с.
3. Русова С. Націоналізація освіти / Софія Русова // Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн.-К.; 1997. – Кн. 1. – С. 44–92.
4. Русова С. Нова школа // Софія Русова // Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн.-К.; 1997. – Кн.2. – С. 5–15.
5. Русова С. Дошкільне виховання // Софія Русова // Русова С. Вибрані педагогічні твори: у 2 кн. – К.; 1997. – Кн. 1. – С. 44–92.
6. Сагач Г. М. Золотослів: навч. посіб. для середніх і вищих начальних закладів / Г. М. Сагач. – К. : Райдуга, 1993. – 378 с.

РЕЗЮМЕ

Л. И. Орехова. Речевая культура как важный фактор творческого развития педагога в исследованиях отечественных лингводидактов конца XIX – начала XX ст.

В статье рассматривается модель языковой творческой личности учителя в исследованиях отечественных лингводидактов. Учитывая публичность педагогической профессии, учитель школы и преподаватель высшего учебного заведения являются носителями элитарной речевой культуры, которая должна быть образцом для учащихся и языковым идеалом в их самостоятельной речевой творческой деятельности.

Ключевые слова: речевая культура, творческое развитие педагога, риторическая личность, творческая самореализация, педагогический опыт.

SUMMARY

L. Orehova. Language's culture as an important indicator of creative teacher's development in the researches of native language didactics in the end of XIX and beginning of XX centuries.

The paper considers a model of language teachers in the creative personality studies of domestic language didactics. Given the public nature of teaching profession, school teacher and a teacher of higher educational institutions are the bearers of the elitist culture of speech, which should be a model for students and language in their ideal of an independent voice of creative activity.

Key words: speech culture, creative development of the teacher, rhetorical personality, creative self-realization, teaching experience.

УДК 378.22(410).041:374

О. М. Палеха

Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка

СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ДЛЯ ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ РОБОТИ МАЙБУТНІМИ УЧИТЕЛЯМИ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

У статті розглядаються особливості створення у вищих навчальних закладах Великої Британії сприятливого навчального середовища для виконання самостійної позааудиторної роботи майбутніми учителями іноземної мови. Автор аналізує основні компоненти навчального середовища та досліджує специфіку його функціонування за умови використання новітніх інформаційних і комунікаційних технологій.

Ключові слова: самостійна позааудиторна робота, навчальне середовище, компоненти навчального середовища, майбутні учителі іноземної мови, новітні інформаційні і комунікаційні технології

Постановка проблеми. Згідно з Законом МОН України «Про вищу освіту» самостійна робота є невід'ємною формою організації навчального процесу. В умовах входження України до Болонського процесу її місце та частка суттєво змінюються. Однією з рекомендацій, озвучених на Всеукраїнській нараді ректорів з питань розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір (2004 р.), – є посилення ролі самостійної роботи студентів. Поряд із збільшенням її обсягу зростає і обсяг навчального матеріалу, який, відповідно до навчальних програм, виноситься на самостійне опрацювання.

Не зважаючи на те, що обсяг самостійної позааудиторної роботи майбутніх учителів іноземної мови збільшується, залишається недослідженою чітка та якісна стратегія її організації. Виникають труднощі у виборі оптимальних і раціональних методів, форм і засобів оволодіння